

Bővített beszámoló

Távolléti oktatás – támogató jelenlét címmel szervezett szakmai találkozót református vallásstanárok és hittanoktatók számára az online térben, 2022. január 28-án (pénteken) a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Református Tanárképző és Zeneművészeti Kara és a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kara.

A rendezvény meghívottait, a két intézményt *alma mater*üknek és/ vagy jövőbeni továbbképzési színhelyüknek tekintő gyakorló vallásstanárokat/ hittanoktatókat és pályára készülő hallgatókat először a szervező intézmények vezetői köszöntötték.

Lukács Olga, kolozsvári dékán köszöntőjében elmondta „A nyitott és hívő ember az új helyzetben nem esik kétségbe, hanem új kezelési módokat keres. Hatványozottan igaz ez az állítás a tanáremberre. Ezt a „flexibilitást” tapasztaltuk meg a valláspedagógusok részéről az elmúlt két évben. Motiváltak voltak minden áron, minden körülmények között is Isten Igéjét hinteni a gyermekek között. Új módszerekkel találták meg a tanítás módját és imádságaikkal a gyermekeken keresztül még inkább sikerült a nehéz helyzetekben a családoknak erőt adni és reményt megtartani. Kívánom, hogy ez a távolléti oktatásról szóló határon átívelő műhelymunka, hozza még közelebb egymáshoz az egy célért munkálkodó Isten-szolgákat. Legyen a mai alkalom letéteményese a református valláspedagógusok közös tudományos fórumának, hogy egymás tapasztalatait, ötleteit által hirdessék Jézus Krisztus dicsőséges megváltói munkáját.

Köszönöm a két kar oktatóinak a szervezést és Dr. Pap Ferenc dékán úrnak a támogató ötletet.” *Pap Ferenc*, a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Karának dékánja köszöntőjében hangsúlyozta a BBTE RTZ és a KRE PK szoros együttműködését, a képzési területek hasonlóságait, valamint az elmúlt időszak közös projektjeit. Örömet fejezte ki, hogy a két intézmény jelenlegi és volt hallgatói, valamint a szakmai nap által felvetett témák iránt érdeklődők elfogadták a meghívást. Az online módon szervezett konferencia lehetőséget nyújt arra, hogy szakmai műhellyé formálódjanak a résztvevők. Aláhúzta a hittan- és vallásoktatást ért kihívásokat, amelyek részben azonosak, részben eltérnek Erdélyben és Magyarországon. A találkozó jó alkalom a közös és kölcsönös tanulásra, a jó gyakorlatok megismerésére és megosztására. Magyarországon a 2022. esztendő a „Hittanoktatás éve”. A hittanoktatók, vallásstanárok fontos küldetést, feladatot látnak el: életükkel, pedagógiai munkájukkal a magyar református közösség értékteremtő és értékközvetítő képviselői, őrállói, az egyház „megtestesítői” szolgálati területeiken. A KRE PK 1990 óta folyamatosan képez

hittanokat, pedagógusokat a Dunamelléki Református Egyházkerület gyülekezetei és intézményei, illetve az egész református közösség számára.

A szakmai találkozó elején a szervező munkacsoport részéről *Püösök Sarolta* a kolozsvári intézmény oktatója ismertette a soron következő programpontok lényegét, háttérét. Elsőként a *témaválasztás* miérettje emlékeztetett: „A Kárpát-medencében immár több mint három évtizede ismét átjárhatóak lettek a határok, az országhatárok és azon belül például a TEMPLOM és ISKOLA közötti határ. Az utóbbi átjárás egyik legfontosabb szereplői azok a vallásánárok, hittanoktatók, akik számára a *tartalmat, értékrendet* az egyház/templom és a *formát* az iskola/ pedagógia rendeletei szabályozzák. Mindannyian tudjuk, hogy ez a kettős hovatartozás szükséges, de nem elégséges feltétele vallásánári mivoltunknak, hiszen mindezek felett a legfontosabb az ISTENHEZ való viszonyulásunk, amely felhatalmaz, és erőt ad ehhez a felelősségteljes, gyönyörű munkához. A tanári mivoltunkban meghatározó hármast kötelék mellett számos szállal kapcsolódunk embertársainkhoz, s az általuk képviselt ügyekhez, de a világjárvány idején ezek a kötelékei recsegni, ropogni kezdtek, sokminden megváltozott és az új helyzetben nekünk is változnunk kellett.

Egy évvel ezelőtt szerveztük az első olyan online találkozót, amelynek elsődleges célja a találkozás és gondolatcsere volt, s ezen belül az új online oktatási módszerekre figyeltünk. Akkor, és az utána következő találkozásokon, személyes beszélgetéseken kiderült, hogy az a fajta *támogató jelenlét, lelki támasz mivolt*, amely a vallásórának/ hittanórának eddig is sajátos vonása volt, most még inkább felértékelődött. Nyilván szeretnénk erőnk szerint a legjobban helytállni, és ebben az ilyen találkozások segítségünkre lehetnek. A mai találkozó központi témája is erre kínál lehetőséget.” Felvezetőjében a *határokon átívelő találkozásnak* a fontossága mellett kitért arra is, hogy a különbségek, helyi sajátosságok megértésének szükségessége az első találkozó programpontjait is meghatározta: „A kolozsvári és a nagykörösi egyetemi karok alapképzés és továbbképzések szintjén hasonló feladatot látnak el, és az intézményeink közötti szakmai tapasztalatcsereknél számos áldását tapasztalhattuk, innen jött az ötlet, hogy terjesszük ki a *tapasztalatcsere, együtt gondolkodás* lehetőségét a gyakorló valláspedagógusokra is, akikkel sok területen együttműködnek intézményeink.

Beavatom a hallgatóságot a program összeállításának egyik műhelytitkába is. A megszólítást személyesnek szántuk, ezért került a címbe, a hirdetménybe, a kérdőívbe kettős megszólítás, *vallásánárok és hittanoktatók*. Mindkét csoport ugyanazt a munkát végzi, de a megszólítás a szétszakadt egyházrészek által megtett útszakaszok különbözőségéből fakad, egyik kifejezés az egykor protestáns többségű erdélyi, a másik a katolikus többségű magyar részeket honosodott meg. A két megnevezés formailag a hit hármast összetevője közül más-más

vonatkozásra utal, a *vallástanár* kifejezés a szubjektív oldalra mutat, a hit által mozgásba lendített hármastudatfunkció: értelmi-érzelmi és akarati közül a két utóbbit domborítja ki, ameddig a *hittanár* kifejezés az objektív oldal felől, inkább a hit értelmi aspektusát fejezi ki. Tiszteletben tartjuk tehát a személyünkhöz nőtt szakmai megszólítás különbözőségét, de szerencsére tudjuk, hogy mindannyiunk önértelmezése ugyanaz, mindannyian fontosnak tartjuk a hit mindhárom aspektusát, és azt is tudjuk, hogy az ismereteket, a jó példákat tananyagként adjuk át, de a hitet maga a Szentlélek ajándékozza. Tanárként ebben a folyamatban még annyi személyes szerepünk lehet, és ez felelősségteljes kötelességük is, hogy munkánk révén *személyes hitünkről is vallást tegyünk*, amit a nagy pedagógus előd, Karácsony Sándor a következőképpen összegzett: »... református keresztyén pedagógia annyiban lehetséges, amennyiben lehetnek és vannak pedagógusok között is református keresztyének. Ezek a pedagógusok mind relációba jutottak már Jézus Krisztussal, számukra és életükben az Ige tényezővé vált. Ez a tény egész iskolai magatartásukon meglátszik.«¹ Ezt követően felsorolta az alább részletesen is ismertetett négy programpontot.

I.

Elsőként a képzés és a tanári életpályamodell terén tapasztalt hasonlóságok és különbségek rövid ismertetéséről szolt a nagykőrösi és a kolozsvári intézmény két oktatója részéről.

Lehoczky Mária Magdolna, nagykőrösi mesteroktató beszámolt a KRE PK *hittanoktató* szak gyakorlati képzésének folyamatáról, hogy miként avatódnak be egyre inkább a szakma rejtelseibe, a gyermekek közötti szolgálatba mindazok, akik ezen szép hivatást választják. Az hittanoktatók szakmai elkötelezettségét, az elhívás megerősítését segítő készségfejlesztő és attitűdformáló gyakorlatok során a hallgatók a belső lelki út bejárását egymás támogatásával és az oktató mentorálásával teszik meg, miközben szakmai interjúkat készítenek, önismereti gyakorlatokat végeznek, kialakítják a kollegialitást, a közös szolgálatok megtételéhez szükséges kötelekeket. A gyermekek és a hittanoktatás tartalmi és gyakorlati elemeit óvodai, iskolai és gyülekezeti hospitálásokkal kezdik, s ezen tapasztalatok fokozatosan kiegészülnek a hitéleti tevékenységek tervezésével és megvalósításával. Mindezt tapasztalt gyakorlatvezetők segítik a Kar, közelebbről a Hittanoktató- és Kántorképző Intézet oktatóival. A hallgatók gyakorlataiba beépül és összegződik mindaz a sokrétű tudás, melyet a bibliai, rendszeres teológiai, egyháztörténeti, egyházzenei, liturgikai, katechetikai, valláspedagógiai, illetve pedagógiai és pszichológiai stúdiumok során megszerezhettek. Így egyrészt részesülnek

---

¹ KARÁCSONY Sándor: *Lehetséges-e református elvű világnézetű nevelés elméletben?* In: A magyarok Istene, Budapest, Exodus, 1943, 182

teológiai képzésben, másrészt a klasszikus pedagógusképzés legfontosabb ismereteivel, amelyek által megállják a helyüket az óvodapedagógus, tanító, csecsemő- és kisgyermeknevelő szakok elvégzői mellett, sőt lehetőségük van ezek valamelyikét párhuzamosan is végezni. A hittanoktató alapképzési szakra épül a *vallástanár MA* szak, melyet a KRE Hittudományi Karán folytathatnak. Öröm, hogy a szakmai pályafutás további lépéseként lehetőség nyílik a minősülésre is, melynek részleteit várva segíti a Kar hallgatóinak felkészülését ezen mérföldkövek elérésre is, többek között a korábban már kidolgozott önreflexiós, szakmai kompetenciák, értékelési szempontok elmélyítésével, fejlesztésével.

Gorbai Gabriella, a kolozsvári intézmény oktatója ismertetőjében utalt a magyarországihoz hasonlóan felépített tanárképzésre, és bővebben kifejtette a vallástanári életpályamodell állomásait, amely a romániai tanügyi törvények értelmében teljességgel azonos a többi szaktanáréval, azzal a különbséggel, hogy a vallástanárok alkalmazása a szakmai feltételek teljesítése mellett egyházi ajánlólevélhez kötött. Amennyiben az egyetemi hallgató tanári pályát szeretne választani, el kell végeznie a pszichopedagógiai képzési programot is (I. és II. pedagógiai modul), amely az egyetem Tanárképző Intézetének (DPPD) tantervében szerepel, és amely két szinten valósul meg.

Az I-es, bevezető, képzési szint két részből áll: *pszichopedagógiai, didaktikai és gyakorlati képzésből*, amelyet az egyetem Tanárképző Intézetének oktatói, és a *szakmai képzésből*, amelyet az egyes karok oktatói biztosítanak. Ahhoz, hogy valaki elfoglalhasson egy tanári állást, mindkét képzési forma elvégzésére szüksége lesz. Az I-es szintű pszichopedagógiai program elvégzése lehetővé teszi a tanári tevékenység végzését a kötelező közoktatásban, az alapképzési oklevélen szereplő szakon. Ahhoz, hogy valaki oktatóként helyezkedjék el a középiskola felső szakaszában (XI-XII. osztály), a posztliceális vagy az egyetemi oktatásban, el kell végeznie a II-es szintű pedagógiai modult is.

Romániában a pedagógusképzés kétfázisú: a képzés befejeztével ugyan elfoglalhat egy tanári állást a jelölt, de csak a véglegesítő vizsga letételével válik teljes jogú oktatóvá. A véglegesítő vizsgára azok jelentkezhetnek, akik teljes munkaidőben tanító, szakképzett pedagógusként legalább két év tanításban eltöltött idővel rendelkeznek. A véglegesítő vizsga az alapképzés részét képezi, ezért is a minisztérium szervezi azt.

A tanárok *továbbképzése* két területen valósul meg: a *szakmai fejlődés* és a *szakmai előmenetel* biztosítása terén. A szakmai fejlesztés magában foglalja a szakmai, módszertani, pedagógiai-pszichológiai képzés különböző területeit, illetve a vezető beosztásban lévő pedagógusok továbbképzését (5 évenkénti 90 kredit összegyűjtése akkreditált továbbképzési programok

keretén belül), a szakmai előmenetel pedig a *II., I. és a kiváló tanár fokozat* megszerzésének lehetőségét. A II. és I. fokozat az eddigi előmeneteli rendszernek is része volt, a kiváló tanári fokozat bevezetése a 2011-es oktatási törvénynek köszönhető.

Az előmeneteli rendszer a továbbképzés szerves részét képezi, ezért az a tanár, aki beiratkozott valamelyik fokozat megszerzésére irányuló vizsgára, mentesül a folyamatos szakmai továbbképzéseken való részvételtől a fokozat megszerzéséig.

A tanárok szakmai előmenetelének első lépcsőfoka a *II. fokozat* megszerzése. Ennek feltétele, hogy a pályázó tanár négy év (vagy három, amennyiben a véglegesítő vizsgán 10-es érdemjegyet kapott) munkatapasztalattal rendelkezzen a közoktatásban a véglegesítő vizsga letételét követően, két évre visszamenőleg legalább „jó” minősítései legyenek az éves értékelésekkor, illetve a szakfelületek alkalmával, magatartása kifogástalan, és magas szintű pedagógiai kompetenciával rendelkezik. A jelölt pedagógusi munkáját két szakfelületen (átmenő minősítés: JÓ) és egy speciális szakfelületen (átmenő osztályzat: 8) keresztül ellenőrzik. A megmérettés második része az írásbeli és szóbeli vizsga, melyek tartalma a szaktantárgy és tantárgypedagógia, illetve a pedagógia és neveléslélektan témaköreit érinti. Az írásbeli és szóbeli vizsgákon legalább 8-as osztályzatot kell elérniük a tanároknak, az átlageredményük is 8-as érdemjegyen felüli kell, hogy legyen.

Az *I. fokozati tanári vizsgára* azok a pedagógusok jelentkezhettek, akik professzionális oktatói munkát végeznek munkahelyükön. Az I. és II. fokozat megszerzése között négy év tanítási tapasztalattal kell rendelkeznie a pályázó tanárnak, kivéve, ha a II. fokozatot szintízzessel zárta, mivel ebben az esetben egy év engedményt kap. Az I. fokozatra a beiratkozás, akárcsak a II. fokozati vizsga esetében, a tanfelügyelőségeken történik. Amennyiben a megyei tanfelügyelőség a jelölt pedagógusi munkáját szakfelületek alkalmával arra alkalmasnak minősíti, a pályázók dossziéja az egyetemekre kerül. Az egyetem felvételi vizsgát (kollokviumot) szervez a pályázóknak a minisztérium által összeállított tematika alapján. Ezen a vizsgán kutatómódszertani és pedagógiai ismereteikről adnak számot a tanárok, illetve bemutatják dolgozatuk tervét. Sikeres vizsga esetén a pályázóknak témavezető tanárt jelölnek ki, aki irányítani fogja őket az elkövetkezendő másfél évben. Az irányító tanár útmutatást ad a dolgozat minőségi megírása érdekében, majd értékeli az elkészült dolgozatot. A dolgozatok leadását követően a minisztérium jóváhagyja a vizsgabizottságokat, melyek a következő tanévben meglátogatják a pályázó pedagógust, négy óráját hospitálják és értékelik, majd részt vesznek a tanár dolgozatának megvédésénél. A védés nyilvános, az oktatási intézmény minden pedagógusa részt vehet rajta. A meghallgatott órákról, a dolgozat megvédéséről jegyzőkönyv

készül. Az átmenő osztályzat a 9-es. 1-es fokozatos tanárnak ismerik el azt a pedagógust is, aki – kihagyva a II. fokozatot – doktori címet szerez a saját szakterületén.

A *kiváló tanár fokozat* (profesor emerit) elnyerésére azok a pedagógusok pályázhatnak, akik szakértőnek számítanak nemcsak szakterületükön, illetve szaktárgyuk tanításának tantárgypedagógiája terén, hanem az oktatás menedzselésében és megújításában is. A felvételi vizsgára való jelentkezés feltétele az I. fokozat 15 éves birtoklása. A tanfelügyelőség által kinevezett bizottság elvégzi a speciális szakfelügyeletet, melyet követően a portfólió összeállítása után a jelölt jelentkezhet a felvételi kollokviumra, ahol bemutathatja kutatási tervét, melynek megvalósítására az elkövetkező évben vállalkozik. A sikeres felvételt követően a pályázó választja meg témavezető tanárát, aki egyetemi oktató (professzor, docens, illetve adjunktus), és a pályázó szakterületén/kutatási területén doktori címmel rendelkezik. A dolgozatot a tanár nyilvános ülésen védi meg a Pedagógusok Házában (CCD). A pályázó saját szakterületének megfelelően összeállított bizottság megfigyeli a jelölt által tartott három órát és azokról jegyzőkönyvet készít. A vizsga jegyét ebben az esetben a jegyzőkönyvek értékelése (legalább 9-es), a dolgozat témavezető általi értékelése és a dolgozat bizottság előtti megvédésének minősítése adja. A kiváló tanár fokozatot oklevél és kitüntetés igazolja. A fokozat birtokosa évente egyszer pénzjutalomban részesül mindaddig, ameddig a közoktatásban dolgozik.

II.

A *második* programponiban a gyakorlati képzésben leginkább érintettek közül szólaltak meg néhányan, a szervezők egy-egy magyarországi és erdélyi gyakorlatvezető (mentor) tanárt, és két nagykörösi gyakorló hallgatót szólaltattak meg. A feljűk intézett kérdés elsősorban a pandémia idején szerzett tapasztalataikra vonatkozott.

Elsőként *Farkas Dóra*, kecskeméti gyakorlatvezető tanár szólalt meg. Ezen munkája során fontosnak tartja a hallgatók számára a szakmai példaadást, a párbeszéd kialakítását a hosszútávú munkatársi kapcsolat megalapozásaként, s kiváltképpen a személyes bizonyágtételt, melynek jelentősége a távolléti oktatásban különösen is hangsúlyossá vált. Kitért azon megtapasztalásra, hogy míg az iskolákban az online tanítás megvalósulhatott, addig a gyülekezeti szolgálatok megcsappantak. Új módszereket kellett keresni nemcsak a gyermekek elérésében, hanem az újbóli megszólításukban is. Azt is megosztotta, hogy végeredményben nyitottabbnak látja az embereket a gyülekezeti alkalmak iránt, s több a résztvevő a gyermekistentiszteleteken is.

Szöcs Magdolna kolozsvári gyakorlatvezető tanár arról számolt be, hogy számára óriási öröm és megtiszteltetés volt a pandémia idején is a harmadévesek tanítási gyakorlatát irányítani, mint

mindig, most is nagyon sokat tanult a diákoktól. Az elmúlt tanévben a hallgatók online végezték a tanítási gyakorlatot, és ez megnehezítette a körülményeket, de a tanárnő úgy véli, hogy a technikai bakik, nehézségek ellenére is, igenis „átmegy” a képernyőn a hiteles, szívvel-lélekkel tanító, jól felkészült jelölt. Megjegyezte, hogy az online alkalmazások közül sokat megfelelően, a didaktikai célnak alárendelve, alkalmazták a hallgatók, azonban voltak olyan esetek is, amikor időtöltésnek, feleslegesnek tartotta azok alkalmazását (pl. Kahoot: Mikor ünnepeljük Jézus születését? Húsvétkor? Nagypénteken? Pünkösdkor? Karácsonykor? – 8. osztályban)

A két megkérdezett nagykőrösi hallgatónak nem a hitéleti képzés az első egyetemi végzettsége, így korábbi tapasztalataikat is beépíthetik a munkájukba. A képzésükkel párhuzamosan végzett hittanoktatói szolgálataik kapcsán *Mezősi Rita* azon nyereségeket emelte ki, melyeket az online hittanoktatás során vett számba. A tanulók fegyelmezettebbek, csendesebbek voltak, kivárták egymást a hozzászólásokkal, jobban tudtak haladni. Ugyanakkor olyan nehézségekkel is számolni kellett, hogy nem mindenütt lehetett megtartani az órát, a szabadidő ugyan nőtt egyes esetekben, de a közösség hiánya átható volt. Ennek építésére a körbeszélgetések mellett olyan digitális eszközök is bevetésre kerültek, amelyekkel a tanulók véleménye is megosztásra kerülhetett.

Turáni Laura szentendrei végzős hittanoktató hallgató több nézőpontból tekintett vissza a mögöttünk lévő időszakra. Édesanyaként megélte az otthoni támogatás sokféleségét, s a napirend kialakításának jelentőségét, egyúttal a saját hittanórák otthonról tartásának összehangolása is új kihívásként érte a hittanoktatásba frissen beállt szolgálattevőt. Alig fél évet jártak a képzésre, amikor a felsőoktatásban is átállás történt, így ezen a szinten is átszerveződtek a tanulás, a hivatásra való felkészülés hetei, hónapjai. E változó körülmények között az alkalmazkodás, az új feladatokban helytállás, tanítás–tanulás–család közt a hallgatói közösség számára nem volt könnyű, de sokakat vezérelt és erősített Isten ígéje: „Nem mintha önmagunktól, mintegy a magunk erejéből volnánk alkalmasak arra, hogy bármit is megítéljünk; ellenkezőleg, a mi alkalmasságunk Istentől van.” (2Kor 3,5)

III.

A szünetet követően *Fehér Ágota* klinikai szakpszichológus, a nagykőrösi intézmény oktatója ismertette a meghívottak által előre kitöltött kérdőívek eredményét. „Kérdőívünk által célunk volt szélesebb körben is megszólítani a református hittanokat és vallástanárokat, áttekinteni szakmai tevékenységükben a járványhelyzet okozta változásokat, összegezni gyakorlati tapasztalataikat. Kitértünk többek között a tartalmi és foglalkozásszervezési

sajátosságokra, a református hittanoktatók és vallástanárok gyermekekkel való kapcsolatának sajátosságaira, valamint küldetésének, szerepkörének sokrétűbbé válására egyaránt.

A kérdőív kitöltői közel fele-fele arányban voltak református hittanoktatók és vallástanárok. Pontosították a pandémia hatására átélt változásokat, ezek között saját hivatásuk kapcsán hangsúlyosabbnak érzik a gyermekek családjaival való közvetlen kapcsolatba lépés akár újfajta megszólítási lehetőségeit. Kiemelték továbbá a lelkipozítás fontosságát, a gyermekek érzéseinek megosztási lehetőségét, összefüggésben a változások mellett a lelki egyensúly keresésével. A foglalkozások során jelentősebbé váltak többek között a betegségek és a gyógyulás-felépülés, az igazságosság, a szabadítás témáját középpontba állító bibliai történetek, valamint az ünnepekhez és új rend találásához kapcsolódó gondolatok, igeszakaszok. További jó gyakorlatok között megerősíthetők az érzések kifejezését-megosztását és ezáltal feldolgozását is segítő eszközök, csoportjátékok, a megváltozott körülmények között is lehetőség nyújtása az önkifejezésre és a kapcsolatba lépésre. A válaszadók számára „támogató jelenléte” nyújtó segítségék között kiemelhetőek módszertani segédanyagok, valamint a fejlődést is biztosító önképzési lehetőségek. Bízunk abban, hogy a szakmai napunk során szóban megosztott további tapasztalatok ugyancsak hasznos segítséget nyújtanak a jelenlévők számára további szakmai tevékenységeikben. A kérdőívünkhöz kapcsolódóan megfogalmazott válaszokat a későbbiekben tudományos publikációk formájában részletesebben is megjelentetjük.”

IV.

A délután sorrendben utolsó, de nem kevésbé fontos programpontra a további meghívottak megszólaltatása. Jóllehet a kérdőív kérdéseire adott válaszok gazdagon reflektáltak a központi kérdésre, a támogató jelenléttel kapcsolatos tapasztalatokra, jó gyakorlatokra, a személyes beszámolók varázsát semmi nem múlhatja felül. A szép rend és a biztos tervezés végett a szervezők előzetes jelentkezést kértek, illetve egyeztettek a rövid beszámolókhöz kapcsolódóan. A megszólalók különféle háttere is hozzájárult az elhangzó tartalmi gazdagsághoz, de a válaszok sokszínűsége elsősorban a gyakorló tanárok kreativitását, egyszerűségét bizonyította.

A gyakorló tanárok közül elsőként *Bálint-Pallaghy Réka* szólalt meg, Budafokról, ahol az iskola egykor táblacserével került vissza a református egyházközséghez, és mára sikeresen hatékonyan működő, a keresztyén értékrendet követő intézménnyé tenni. Így a digitális átállásban azt is ki kellett találniuk, hogy a tanórán kívüli hitéleti tevékenységek, mint pl. a reggeli áhítatok, istentiszteletek, csendesnapok, közösségteremtő alkalmak és lelkipozítói

beszélgetések miképpen folytathatók az új munkarendben. A fenntartóval való erős kapcsolat és az intézeti lelkipásztorokkal való együttműködés során a reggeli áhítatok videófelvevélei mellé remek segédanyagok készültek, amik e téren akár hiánypótlónak is mondható anyagok lettek. A csendesnapok osztályközösségekben zajlottak, melyhez az osztályfőnökök kaptak felkészítést és segítséget. A legsikeresebb programok egyike az online teázás, filmnézés, meghívott vendéggel való beszélgetés, melyeket a tanulók később is igényeltek. A járványhelyzet enyhülésekor az iskolalelkészek kínáltak lehetőséget közös sétákra, ahol a beszélgetés és lelkigondozás gyümölcsözően valósulhatott meg.

Később még hozzátette, hogy ebben az időszakban rendkívüli módon felerősödött a tanár-tanár kapcsolat szintjén megmutató lelki támasz igénye, amelyek pozitív példáit tapasztalhatta iskolájukban. A gyermekek megtalálták a módját, hogy maguk keressék nevelőiket, s így a bátorítás, ösztönzés, visszajelzések sora segítette a támogató jelenlét megvalósulását.

Romániában nagyon kevés a felekezeti iskola, egyházunk fennhatósága alá csak kilenc református kollégium tartozik, de óriási lehetőség, hogy a rendszerváltástól napjainkig minden magyar tannyelvű iskolában része a tanmenetnek a felekezeti vallásóra. Három évtized kitartó és szeretettel végzett munkájának eredményeként a vallásstanárok egyenjogú, megbecsült tagjai a tantestületeknek. Elsőként egy kalotaszegi virágzó község vallásánára szólalt meg, aki olyan iskolában tanít, mely a környék szórványban élő gyermekeinek benntlakást is biztosít.

Kovács Erzsébet Kalotaszentkirályon a pandémia alatt is igyekezett erőn felül jelen lenni a különböző szociális háttérű gyermekek számára. Az öröm érzésének a megtapasztalását fontosnak tartja a vallásórákon, ezért a játék, a játszva tanulás minden óráján jelen van. Megemlítette az általa „vallásszínháznak” nevezett opcionális tantárgyat is, melyet a most hatodik osztályosokkal kezdett el két évvel ezelőtt. A tantárgy ötvözi magában a drámapedagógia és a bibliodráma egyes elemeit, és a tanárnő elmondta, hogy az online tanítási helyzet sem tud/tudott gátat szabni az óra folytatásának, hiszen sikerült olyan technikákat, módszereket, strukturált gyakorlatokat kitalálnia, melyek kiválóan alkalmazhatók online térben is.

A következő megszólaló a pedagógiatörténetben sokat emlegetett alföldi városból, Hódmezővásárhelyről jelentkezett. *Gilicze Judit Rózsa* a támogató jelenlét kérdését elsősorban az intézetvezető szempontjából közelítette meg. Hangsúlyozta a „források hangolásának” jelentőségét, hogy a pandémia idején az egyházi iskola miként tudja összehangolni a nevelőtestületi és az iskola munkatársi közösségének benső erőforrásait, a gyermekek és családok eléréséhez, tanításához szükséges eszközök rendelkezésre állását és

felhasználhatóságát. A támogató jelenléthez a családok és a pedagógusok igényeit e nehéz időszak alatt. Intézményvezetőként különösen is fontos az a jelenlét, amibe maga is igyekezett helytállni, hogy református iskola nevelői, neveltjei és technikai dolgozói számára is elérhető, sőt látható, megtalálható legyen, s jó pásztor módján gondot viseljen a rábízott közösségről.

A nagyvárosok sorát ismét Kolozsvár követte, *Deák Anna Ildikó* eddigi pályája során elsősorban gyülekezeti vallástanárként dolgozott, az utóbbi két pandémiás év alatt került vissza abba az iskolába, ahol pályakezdőként tanított, és mindenki öröme pozitív irányú változásokról számolt be a három évtizeden átívelő összehasonlításban, de a járványhelyzet okozta nehézségek leküzdésében is számos pozitív gyakorlatot tudott kiemelni az „aranydobozból” kivarázolt kellékek, eszközök segítségével elmesélt és aktualizált bibliai történetek a pandémia ideje alatt házi videók formájában jutottak el az elemi osztályos tanulókhoz. A „photolanguage technika” pedig online térben is kiváló lehetőségnek bizonyult a nagyobbak szórabírására, az életkérdések, problémák megbeszélésére.

Öröm volt hallgatni a kis, de életképes szilágysági faluból érkező beszámolót is. *Szarvadi Katalin* vallástanár egyúttal a désházi iskola igazgatója is: „Mivel kicsi iskola vagyunk, igyekeztünk minden tanulónkra külön - külön is odafigyelni. Eleinte messenger csoportokon, majd a Google Meet - en keresztül tanítottunk, de a messenger csoportokat most is használjuk. Itt bármikor kérdezhet a tanuló, mert a tanárok, osztályfőnökök válaszolnak, még akkor is, ha késő este szól a telefon, amire nem egyszer van példa. Mivel a tanulókról sok szó esett, én arról beszélnék, hogy az óvodásokkal, hogyan tartottuk a kapcsolatot az online időszakban. Az óvónénik a szülők segítségével érték el a gyermekeket, de a munkalapokat, színezőket, kézimunkához való anyagokat az üzletben dolgozó eladókon keresztül juttatták el. Kicsi tanári közösség vagyunk, bizony hatalmas munkát és befektetett energiát vett igénybe ez a munka, de szerencsésnek mondanám magunkat, hiszen mindig ott voltunk egymásnak, hogy támogassuk egymást és egymás munkáját, ha szükség van rá. Összefoglalva elmondanám, hogy igyekeztünk megtenni mindent annak érdekében, hogy érezzék a gyermekek és a szülők, hogy ott vagyunk nekik, mellettük és bármikor segítünk, ha szükséges” További hozzászólásokra kevés idő maradt, de megérte még néhány percet rászánni arra, hogy pl. *Budai-Kerekes Judit Erzsébet* 1. éves hittanoktató szakos hallgató bemutassa annak a „feketedoboz” gyűjteménynek egyik darabját, amelyet férjével készítenek elő és használnak kelléktárként a bibliai történetek szemléletes bemutatásához a kisgyermekek számára. *Szabó Henrietta* hittanoktató alumna a kisebb ajándékok, meglepetések készítését emelte ki, mely lehetőséget a gyermekek maguk ötölték ki, ami által biztosíthatták egymást és tanítójukat

szerepéről. Ő maga is ebbe bekapcsolódva írt üdvözlő, köszöntő sorokat, imádságokat a hittanosoknak és családjaiknak.

A „chat”/csevegés felületre írt rövid visszajelzések is tükrözték, hogy az ezúttal csendben figyelő résztvevők is aktív hallgatással voltak jelen. *Szűcs Éva*, tanügyi tanácsos a határon átvándorló programok jelentőségét emelte ki, amelynek egyik első szép eredménye a vallásantanték összehangolása.

A szervezők ezúttal is köszönik *Szűcs Évának*, hogy közzétette a Romániai Református Vallásantanték Facebook-csoportján az eseményt, és támogató jelenlétével segített a szervezésben, a körüli felelősöknek, hogy a csoportjuknak továbbították a felhívást, a kérdőívek kitöltőinek a gondolataik megosztását, a megszólaló tanártársaknak, hogy ötleteikkel, tapasztalataikkal gazdagították a közös erőforrásokat. A következő hasonló eseményeken is számítunk mindenkire.

- a szervezők-